

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

9. De Hæresi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

ideo potius voluptas furandi habetur mala, quia furtum est malum rationis. Furtum verò ideo est malum rationis, quia est obiectum, quod cum re-
cta ratione pugnat: furtum enim per se, siue fiat, siue non fiat, est recte rationi contrarium, quãdo cum ipsa ratione comparatur: nam ratio præscribit ac præcipit non esse furandum, siue furtum esse fugiendũ. In præsentia igitur, dicimus, ignorantiam credendorum requirere voluntarium, & liberum, vt in culpa, & peccato sit, & proinde negligentiam requirere: sed nihilominus, esse per se peccatum, hoc est malum rationis, quia est omisso iusti, ac debiti præcepti, & proinde à recta ratione dissentit: quæ etiam, antequam velit res fidei ignorare: & antequam negligat rerum credendarum scientiam, à recta ratione dissentit: nam recta ratio præcipit, vt scias ea, quæ nosse debes: ne ignores, quæ te scire oportet.

Quartò Queritur, An si quis per ignorantiam voluntariam in errorem contra fidem inciderit, videlicet in hæresim, duplex peccatum admittat, nimirum hæresis, & ignorantia? **Respondeo**, si ita incidat in errorem fidei contrarium per ignorantiam voluntariam, credens tamen implicite, quicquid credit Ecclesia, paratus corrigi, nullo eum hæresis crimine maculari, quia non est, in credendo pertinax, & proinde solum in culpa est, quia res fidei quas nosse deberet, sua sponte ignorat. Si verò ita in fide labatur, vt suo errori scienter contra Ecclesiam adhaerescat, tunc sese hæresis scelere obstringit, cum sit in credendo pertinax, & proinde hæreticus est, nõ autem rerum credendarum ignarus. Nõ igitur sunt duo peccata simul, ignorantia fidei, & hæresis, sed alterum duntaxat.

Quintò Queritur, quo pacto se gerere debeat is, qui penitentium confessiones excipit, quando eos, qui ad confitendum accedunt, fidei articulos ignorare cognouerit, & an poenitentes omnes interrogare debeat, nõ fidei articulos nouerint, & an à sacramento poenitentia repellendos curabit, qui eos ignorauerint, an item ignaros, & rudes docere debeat fidei articulos? **Respondeo** in primis, eos nequaquam esse à Sacramento reijciendos: nõ vel nunquã admoniti fuerunt se ad articulos sciendos lege, & præcepto cõpelli, vel si aliquando hac de re sunt admoniti, aut commodè addiscere non potuerunt, quia doctore, & magistro caruerunt: aut quia alijs negocijs, & curis dissentis, in ijs addiscendis articulis studium, & operam ponere nequiverint; vel quia eius rei fuerit penitus oblitus: & in his casibus excusantur à peccato: eò quod ignorantia probabilis, & iusta esse videatur. Item, si semel tantum, aut iterum de hoc fuerint admoniti, licet id nõ prestiterint, haud sunt tamen à Sacramento excludendi, si eos suæ negligentia poeniteat, seque exhibeat promptos, & paratos ad articulos in posterum addiscendos. Præterea, si sæpè de hac re certiores facti, eam neglexerint, tunc illorum confessio non est audienda; sed ad tempus differenda, vt interim fidei articulos perdiscant, si id commodè prestare possint. Quod si id fieri nequeat, tunc presbyter aptiori, quo potuerit modo, eos instituat, ac postea eorum confessiones excipiat. **Secundò**,

confessarius debet rogare eos, qui ad confitendum accedunt, sciant necne fidei articulos, quos probabiliter iudicauerit, aut dubitauerit ignorare prædictos articulos: quales sunt multi rusticivulgares homines, rudes, & imperiti. Nõ tamen cogitur ad rogandũ eos quos probabiliter crediderit scire; vt ferè sunt nobiles viri, aut alij bene à pueritia educati, & instituti, & ij, qui solè præceptoribus in re literaria operam dare, & ij, qui crebrè Sacerdoti sua peccata confiteri consueverunt.

Cap. IX.

De Hæresis crimine.

Primo Queritur, quid sit hæresis? **Est** error intellectus siue mentis voluntarius ex electione, & pertinacia contra aliquam sententiam fidei. Dicitur error, hoc est, assensus falsus, intellectus siue mentis, quia sicut actus fidei intellectu cõsummarur, cum sit assensus rationis verus, & certus, licet obscurus; sic etiam error fidei contrarius, intellectu siue mente completur. **Falsitas** verò, quia sicut assensus fidei oritur, & existit ex pio voluntatis affectu; ita etiam hæresis est assensus rationis contra fidem ex voluntatis electione profectus: Vnde hæresis Græcis dicta est, quasi electio, optio, secta, quæ hæreticos à Catholicis, quibus est summa in fide, & religione cõcordia, disungit, ac segregat. Quo fit, vt assensus contra fidem, si deliberatione careat, non sit hæresis, tales enim multi sunt motus rationis, qui subitò contra fidem irrepunt (ex electione, & pertinacia,) quia hæresis nõ est, nisi cum quis in fide scienter errat. Et proinde nascitur, existit, ac pendet electione voluntatis cum certa scientia, quæ in eo consistit, vt is, qui errat, sciat Ecclesiam contrarium sentire. **Pertinacia** itaq; non significat certam aliquam temporis durationem, & moram, vt quidã existimant, inter quos videtur esse Silu. hæresi, 2. quest. 2. **versic. sciendum est;** nam vno momento temporis potest quis esse simpliciter hæreticus: sed significat voluntatis electionem cum certa noticia eius, quod credit, & sentit Ecclesia. **Vltimò** dicitur, contra aliquam sententiam fidei quia error in alijs rebus non est hæresis: ergo potest quis in multis errare, qui tamen hæreticus nõ sit.

Secundò Queritur, quot & quæ requirantur, vt aliquis sit hæreticus? hoc est, quæ sint ea, quæ hæreticum constituunt? de qua questione. Anton. p. 2. tit. 12. cap. 5. Silu. Ange. & alij verba. hæresi, aut hæreticum, in principio. Canus. lib. 12. de loci Theol. cap. 8. **Respondeo**, requiri potissimò quatuor: **primò**, vt sacro baptisinate ablutus Catholicam fidem fuerit ipsius baptisimatis susceptione professus. Quo fit, vt licet impius Auerroes, & alij huius farinae homines multos contra fidem errores tradiderint, hæretici tamen minimè censentur. **Deinde**, vt quis voluntarie, & pertinaciter, & contra fidem aliquid credat: non igitur satis est, si per ignorantiam, aut si absque pertinacia erret in fide, vnde illud magni Augustini dictum refertur ex epist. 162. **Errare quidem poteris; sed hæreticum non eris. Tertio**, vt aliquam fidei sententiam credat, aliquam neget, hoc est, non ex toto omnem fidei sententiam neget, is enim Apostata est, non hæreticus: quoniam à fide penitus recedit.

Quer.

Quarto, ut contra fidem intellectu erret: nam si opere tantum, aut sermone tantum non mente erret, hæreticus non est.

Tertio **Quæritur**, An Cathecumenus sit hæreticus, si postquam semel fidem, & religionem Christianam suscepit animo, & voluntate, aliquid postea contra fidem scienter crediderit? Quiddam, inter quos est Alphonsus Castrensis lib. 1. de iusta hæres. punit. cap. 8. asserunt, eum esse hæreticum, quia satis esse putant, si sciens aliquid credat contra id, cui mente, & voluntate aliquando per fidem adhaesit. Verius tamen alij sentire mihi videntur. Simanca de Cath. inst. tit. 2. 31. Bannes 2. quest. 11. art. primo. eum coram Deo quidem hæreticum esse; non tamen in Ecclesia Dei pro tali habendum; quia nondum est Ecclesie iurisdictioni, & potestati subiectus: nondum fidem in Ecclesia professus; quia nondum sacro Baptismatis fonte ablatus in Ecclesia cooptatus est: & ideo hæreticorum poenas non contrahit. Si **quæras** an is, qui per errorem putat se baptismum suscepisse, cum reuera non suscepit, sit hæreticus, si credat scienter aliquid contra fidem? **Respondeo**, cum Gabr. 4. distinct. 13. q. 2. art. primo, nota 3. Alphonsio Castren. lib. 1. de iust. hæresic. punit. cap. 8. Simanca de Cathol. inst. tit. 31. num. 5. esse hæreticum, quia satis est, si se habeat, & gerat tanquam baptizatum.

Quarto **Quæritur**, An si Deus certò, & euidenter quippiam alicui homini reueler, is sit hæreticus contrarium credens eius rei, quæ est sibi diuinitus patefacta? **Respondeo** eum verè coram Deo hæreticum esse, quia scienter, & voluntariè credit contra id, quod certò, & euidenter nouit sibi esse à Deo reuelatum; at verò in Ecclesia hæreticus, non est, quia nihil credit contra ea, quæ tanquam credenda proponit Ecclesia: nec enim Ecclesia proponit credenda, quæ priuatim alicui à Deo patefunt; sed quæ Prophetarum, & Apostolorum verbo, aut scripto, aut non scripto tradita suscepit: vnde non est hæreticorum poenis subiectus.

Quinto **quæritur**, An dubius in Fide sit hæreticus? De hac quæstione Antoni. part. tertia tit. 22. cap. 5. §. 10. Turrecrem. in sum. de Eccl. lib. 4. parte secunda cap. 15. Augustin. ancona. in sum. de potest. Eccl. quest. 28. art. 1. Canus lib. 12. de loc. Theolog. cap. 9. Alberti. de agnoscent. assertionibus quest. tertia nu. 6. Castros lib. 1. de iust. hæresic. punit. cap. 7. Ratio quæstionis est, quoniam qui dubius est, neutri quæstionis parti assensum præstat, nec item ab alterutra parte dissentit: ergo qui dubitat, errore intellectus, & mentis non labitur. **Respondeo**, in ca. de diuis. de hæres. aperte dici: dubium in fide esse infidelium, vnde quæstio nõ est, an sit infidelis saltem iuris fictione, hoc est, qui in iure pro infideli; & hæretico habeatur, sed an sit verè, & propriè hæreticus, & hæreticorum poenis subiectus. **Meo iudicio** quoties quis voluntariè, & pertinaciter de Fide hæreticatur, eo ipso, est hæreticus: quoniam Fides, est assensus verus, & certus, licet obscurus; sed qui de Fide voluntariè, & pertinaciter ambigit, assensum nõ præstat, quæ tamè præstare debet: ergo est hæreticus, aut saltem tanquam talis habitus. **Ac inquis**: Hæresis est error intellectus.

Respondeo, esse errorem intellectus, vel absentiam assensus Fidei, quem tamen præstare oporteret, vel dubitationem, quæ quis scienter, & voluntariè ambigit de rebus fidei, quas certò credere deberet. Nam fides ambiguum non habet, hoc est, is, qui credit, non dubitat scienter, & voluntariè. Quare si quem in foro exteriori legitime allegata, & probata probauerint in rebus fidei scienter, & voluntariè dubitasse; a bitror eum, ut verè, & propriè hæreticum puniendum.

Sexto **Quæritur**, An qui scienter res Fidei sola opinione credit tanquam res probabiles, sit hæreticus? Ratio item dubitandi est, quia qui per opinionem credunt res Fidei, nullum habent contra fidem errorem. **Respondeo**, esse hæreticum. Nam quemadmodum is, qui dubius in Fide est, censetur verè, & propriè hæreticus: ita, qui rebus fidei sola opinione adhaerescit, est reuera, & non solum iuris fictione hæreticus, quia Fides est assensus verus, & certus, at opinio est assensus incertus; ita ut qui opinatur, putet posse esse verum contrarium eius, quod ipse arbitratur. Ergo si quis voluntariè, & pertinaciter res Fidei sola opinione crediderit, eo ipso caret assensu certo, & firmo, quem habere deberet.

Septimo **Quæritur**, An si quis per ignorantiam crassam credat aliquid contra fidem, paratus alioqui suum errorem deponere, quado fuerit admonitus, sit hæreticus? & intelligitur quæstio hoc sensu; an sit reuera hæreticus, etiam in foro interiori conscientie? Dux sunt opiniones. **Prima** vult eum esse hæreticum. Quod probat vnica ratione, quia furtum, homicidium, adulterium, periurium per ignorantiam crassam admissum, est peccatum eiusdem speciei, cuius est furtum, vel homicidium scienter peccatum: ergo error contra fidem per ignorantiam crassam susceptus, verè est hæresis. Sic Scotus in 4. distinct. 22. q. 2. ar. 3. post conclus. 5. in 1. casu. **Secunda** opinio negat eum esse hæreticum; quia ad hæresim requiritur, ut paulo ante iam docui, pertinacia quæ est electio voluntatis cum certa scientia, & noticia eius, quod credit, & sentit Ecclesia: ergo si quis per ignorantiam crassam erret in Fide, dummodo tamen pertinax non sit, hoc est, dummodo paratus sit suum errorem corrigere, & dummodo implicite credat, quicquid credit Ecclesia, hæreticus non est. Sic Innocentius, Hostiensis, Ioannes, Andreas, Abbas, Cardinalis in cap. Firmiter, de summa Trin. et fid. Cathol. Canus lib. 12. cap. 9. de loc. Theolog. Nauarrus in Manua. cap. 11. num. 22. Simanca de Cathol. inst. tit. 31. num. 10. Et quidam alij iuniores, videlicet Bannes 2. quest. 11. ar. 1. Arag. 2. q. 11. art. 1. Silu. hæres. 1. q. 2. versic. 5. vi quis. Et hæc opinio est verior, & ratio eius superius allata Scoti conuincit. Aliud verò est de furto, homicidio, adulterio, & periurio: hæc enim, & alia similia flagitia opere exteriori consummantur: Et proinde, ut sint eiusdem speciei peccata, cuius sunt ea, quæ scienter committuntur, sufficit, si sint aliquo modo voluntaria per seipsa, aut in suis causis, qualia sunt ea, quæ per ignorantiam crassam admittuntur. at hæresis peccatum requirit, ac postulat errorem intellectus voluntariè, & pertinaciter susceptum, & proinde ignorantia crassam rerum credendarum peccatum est, sed error con-

tra Fidem per talem ignorantiam contractus, nō est hæresis propriè. At in foro exteriori quoties probatum fuerit, quempiam per ignorantiam crassam in rebus fidei errasse, in eum iudices merito possunt animaduertere, ut in hæreticū, quia qui per huiusmodi ignorantiam supinam errat in fide, saltem iuris fictione hæreticus censetur.

Octauo Quæritur, An qui per ignorantiam affectatam incidit in errorem Fidei contrarium, sit hæreticus? Si sit alioqui paratus suum errorem deponere, cum scierit Ecclesiam contrarium credere, & docere? Dux quoque sunt sententia, prima affirmat eum esse verè, & simpliciter hæreticum, sicut est verè fur, homicida, adulter, vel periurus, qui per ignorantiam affectatā, furtum, homicidium, adulterium, vel periurium admisit. Secunda opinio negat eum hominem in foro interiori conscientia hæreticum esse, quæ verior esse mihi videtur: ita sentiunt iuniores quidam S. Thomæ discipuli, Bannes 2. 2. q. 11. art. 1. Aragon. 2. 2. q. 11. art. 1. Silu. hæres. 1. q. 2. versic. quinto, ut quis. Nam potest quis consulto res Fidei ignorare; & tamen implicite credere, quicquid credit Ecclesia: qui si in Fide erret per ignorantiam, qua voluntariè neglexit scientiam rerum, quas credere debebat, pertinax non est: cum credat & sentiat, quicquid credit, & sentiat Ecclesia, & sit alioqui paratus à suo errore, & assensu falso recedere. Alia verò ratio est de ceteris peccatis, quæ opere externo complentur, in quibus satis est voluntas in causis suis, quibus volutaria sunt, & proinde peccata eiisdem speciei censentur, cuius sunt crimina scienter commissa: at verū hæresis cum pertinaciam requirat, intellectu consummat ex electione voluntatis cum certa scientia eius, quod credit, & profitetur Ecclesia. Dixi, in foro interiori conscientia: quoniam in iudicio, si certo confliterit, Titium per ignorantiam voluntariam aliquid contra fidem credere, iudices in eum tamquam in hæreticum animaduertent: nam in eo iudicio, ut hæreticus habetur, cum ignorantia probabilis, & iusta non sit.

Nono quæritur, An qui mortis metu cōpulsus affirmat aliquid Fidei contrarium, absq; vilo tamen interno mentis assensu, quo credat id, quod ore profert, sit hæreticus; veluti si quis verbo tantum non mente dicat, se hæreticum esse, Sacerdencum, Paganum, aut non Christianum; aut Christum non esse verum Deum; quæritur, an eo ipso sit hæreticus, aut infidelis? Hanc questionem tractat Simanc. de Cathol. instit. 17. num. 36. Albertinus de agnos. assertionibus q. 8. num. 12. Respondeo ex communi Doctorum sententia, eum hominem peccare quidem; sed nequaquam esse verè, & propriè hæreticum, aut infidelem; Peccat, quia ore, lingua, & sermone Christi fidem profiteri debet; cum tamen se esse Catholicum, aut fidelem neget. Agit igitur cōtra præceptum, & legem confitendi Fidem; nec idcirco tamen ille metu mortis excusatur; quia Fidem abnegare, quam confiteri debet, est per se malum; hæreticus tamen, aut infidelis non est, quia interius mente non credit, quod ore, & lingua affirmat exteriùs. Ita Simanc. Albert. locis supra citatis. Brunus lib. 1. de heret. cap. 4. Directo. In-

quisitor. p. 1. q. 9. ibidem Penna. commun. 24. Quemadmodū nec hæreticus est, qui per iocum, vel iram aliquid contra Fidem affirmat, id intellectu non credens: nec maledicus, siue blasphemus in Deū est hæreticus, qui maledicti, & blasphemiz verbum, Fidei contrarium, ore tenuit tantummodo temerè effudit. At in iudicio tamquam hæreticus merito punitur, qui fidē quamuis metu abnegat: quoniam hominibus verba patent, non mentis affectus. Deus de animo, & voluntate, homo de sermone, quem nouit, iudicat. Item, negari non potest, quin tamquam suspecti hæreticos haberi possint, si qui metu fidem abnegant, præsertim si mortis periculum euadere facile possent, si viri docti, aut magne auctoritatis essent, si statim, ut constituti extra periculum sunt, non respiciunt, vt prædicti auctores iure optimo tradiderunt.

Decimo quæritur, An is, qui verbo tantum, non mente contra Fidem aliquid affirmat leui aliquo metu adactus, incidat in excommunicationem ipso iure, in hæreticos latam: ut si hæreticum se esse fateatur, vel Paganum, vel Iudæum, & non Christianum, aut si Christum dicat non esse verum Deum? Dux sunt opiniones, vna affirmat eum excommunicatione affici, & ceteris pœnis, quæ sunt hæreticis ipso iure irrogatæ. Ita Caietanus 2. 2. quæst. 11. art. 1. ad 2. q. 94. art. 1. Quem quidam alij sequi videtur. Eius opinionis argumenta sunt. Primum quidem, quia si iure excommunicatio constituta esset in fures, homicidas, adulteros, verè eam excommunicationem incurrisset ille, qui metu mortis furtum, homicidium, adulterium, periurium admisisset: quia verè fur, homicida, adulter, vel periurus fuisset; sed iure ipso excommunicatio imposita est, qui aliquid contra Fidem sentiunt, vel dicunt; Ergo ad eam penam contrahendam satis est, si quis voluntariè aliquid Fidei contrarium dicat, vel credat. In Concilio enim Toletano primo, in assertione Fidei, anathemate damnatur, qui dixerit, vel crediderit aliquid contra Fidem. Denique argumentantur, quia Ecclesia non punit actus mentis internos, sed externos scienter, & voluntariè factos; ergo cum excommunicatione afficit hæreticos; cōprehendit eos, qui aliquid contra Fidem scienter affirmant. Postremo, quia in huiusmodi homines Christi Fidem abnegantes, tamquam in hæreticos inquirat, & animaduertat Ecclesia, & absoluit ad meliorem mentem redeuntes.

Altero opinio negat excommunicationem in Hæreticos latam eiusmodi hominem contrahere. Sic Antonius, quem citant Angelus, Rosella, Syluester, Tabienfis, Armilla verbo, Apposita, verbo, hæreticus. Sic etiam Nauarr. in Manu cap. 11. nu. 27. quidam iuniores scilicet Bannes, Aragon. 2. 2. q. 11. art. 4. quæ mihi videtur verior opinio; Nam pœna iuris sunt restringendæ; ergo excommunicatio, qua afficiuntur hæretici, mitius, & benignius intelligi debet, ut contrahi tantummodo dicatur, cum quis voce simul, & animo hæreticus est. Alioqui enim, qui per iocum, vel iram aliquid aduersus Fidem ore tenuit solummodo dixisset, absq; dubio in excommunicationem incidisset.

Ad Caetera obiecta respondeo: ad primum, cum iure excommunicatione feriuntur, qui contra Fidem aliquid dixerint, vel crediderint, nomine eorum, qui dixerint, vel, crediderint, accipiendi sunt, qui dixerint mente interius id sentiendo, quod ore profiterentur exterius: sicut appellatione eorum, qui aliquid crediderint, accipiuntur ij, qui non solum interius mente hæresim concipiunt; sed nutu quoque, signo, vel verbo expriment. Itē, longe diversa ratio est de cæteris peccatis, quæ exterius complentur, ut furum, homicidium, adulterium, perjurium; nam si hæc crimina ius ipsum excommunicatione afficiat, eo ipso, quo voluntariè fuerint admissa, excommunicationi subiecta censentur. Hæreticus verò, quia intellectu, & mente interius consummat hæresim, excommunicationem non contrahit, nisi fuerit intellectu hæresis completa.

Secundum argumentum eodē modo diluit. Ad tertium respondeo, in huiusmodi criminofos merito Ecclesiam inquirere, & animaduertere; quia probabiliter iudicat, eos id intellectu credidisse, quod ore asseuerant, & proinde eos etiam merito absoluti à censuris, in quas lapsos esse probabiliter senserat. Obijcies, negari non posse, si Ecclesia excommunicationem irroget ijs, qui hoc, vel illud docuerint, scripserint, disputauerint, vel concionando dixerint, eorum tali excommunicatione affici, qui contra fecerint docendo, scribendo, disputando, concionando, quamuis id mente non credant. Respondeo, verè nos inuicari nequire, quin possit Ecclesia ipso iure excommunicatione punire eos, qui certum quid fecerint, vel scripserint, vel docuerint, vel disputauerint, etiam absque vlllo in Fide intellectus errore: possunt enim ipsi externi actus contra Fidem, quando voluntarij sunt, & liberi, excommunicatione, & alijs pœnis affici. Solum distinetur, eam excommunicationem, quæ est iure in hæreticos constituta, contrahi ab ijs, qui solum exterius lingua, ore, & sermone, contra vllum mētis errorem contra Fidem aliquid dixerint.

Vndecimò queritur, An qui metu aliquo compulsus, opus exterius contra Fidem efficit, nihil interius errans, sit hæreticus? Vt si quis Idolis thura adoleat, sacrificium offerat, caput aperiat, genua flectat? Respondeo ex dictis, talem hominem non esse verè, & propriè hæreticum: id quod rationes superius allatæ confirmant. In iure tamen nonnumquam hæretici vocantur, non qui verè, & simpliciter hæretici sunt; sed qui aliqua opera hæreticorum propria præstant: qualis is est, qui demones inuocat, colit, veneratur: qui sacras sanctorum imagines lacerat, sacras statuas, & effigies perfringit, & proterit; qui Christi corpus impiè, & nefariè conculcat; qui crucem comminuit: qui hæreticum hominem honorat, & colit. Et hoc est, quod docent Simanc. de Cathol. institut. tit. 32. num. 7. Albertin. de agnoscent. assertionibus q. 8. num. 12. & q. 30. num. 3. & 11. & Direct. inquit. tit. 3. q. 41. & 49. huiusmodi homines ex ipso facto, siue opere pro hæreticis haberi, & tamquam hæreticos merito puniri.

Duo decimò queritur, An qui studio, & affectu hæretico, hoc est, ex interna hæresi, aliquod opus exterium, sua tamen natura indifferens;

præstat, sit hæreticus exterior, ita vt excommunicationem iuris in hæreticos latam contrahat? Verbi causa; aliquis coram venerabili Eucharistiæ Sacramento caput non nudat, & aperit, genu non flectit, quia interius intellectu, & mente credit in eo corpus Christi re verà non esse. Duæ sunt opiniones. Prima affirmat eum in excommunicationem incurrere, quia hæresim internam mente conceptam, facto declarat, & prodit. Secunda opinio vult, eum excommunicatione non affici: atque hæc est verior opinio, quia factum exterius est sua natura indifferens, ergo hæresim internam non exprimit. Quid, inquit, si quis dum secum mente reuoluit suam hæresim; ore deinde dicat, Ita est, vel, Peream, nisi ita sit, vel subridet, aut manibus plaudit, annuit capite, aut vultus, aut totius corporis signo, & nihil aliud eloquatur, an tamquam hæreticus exterior, in excommunicationem incidat? Quidam affirmant, eam ratione permoti, quia ore dicit, & exprimit hæresim, quâ mente tenet. Alij verò negant, quod putent eum solum esse hæreticum mente, non verbo. Ea enim verba: Ita est, vel, Peream, nisi ita sit: per se sunt indifferentia: neque enim hoc magis, quam illud significant; nec si ea quilibet audisset, potuisset verè fateri, eum hæresim protulisse: excommunicatione autem afficitur is, qui verbis exprimit hæresim, quam mente concipit, ac tenet: & hæc opinio videtur esse satis probabilis, quam habet Bannes 2. 2. q. 11. art. 4.

Cap. X.

De pœnis Hæreticorum, & primum, de excommunicatione.

Primo queritur, Quæ sit prima pœna iure canonico Hæreticis irrogata? Respondeo esse excommunicationem, vt patet ex cap. in Christus, & cap. Sicut ait, & cap. Ad abolendam, & cap. Excommunicamus, de Hæret. Immo excommunicatio in Hæreticos lata, videtur esse antiquissima omnium excommunicationum, quæ iure canonico sunt constituta, vt insinuat in cap. Acatus, & ca. Audiuimus, & a. quest. 1. Et ex quo in ecclesia concilia cogi, & celebrari cœperunt ad extirpandas hæreses, introductus est mos Hæreticos excommunicandi; quæ pœna à Sacramentis arcebantur, & communibus Ecclesiæ suffragijs & officijs priuabantur, repellabanturque ab omni fidelium; & piorum hominum consortio. Olim tamen non erat hæc excommunicatio Romano Pontifici reseruata: attamen per eas pontificias Cōstitutiones, quæ quotannis in die Cœnæ Domini publico, & solenni more in Romana Curia promulgantur, cœpit Summo Pontifici reseruari.

Secundo queritur, An iure diuino hæreticus sit omnino in rebus diuinis euitandus à nobis? Quod est querere, an excommunicatio in hæreticos constituta, iuris diuini sit? Duæ sunt opiniones, prima, quorundam Canonici iuris interretum, & Theologorum asserentium esse euitandum, & hæreticum iure diuino, non humano solum excommunicatum esse, quod probant ex historia Sancti Hermingildi martyris, quam scripsit B. Gregor. libro 3. Dialo. c. 31. & referunt ea. capit. 24. quest. 1. qui cum esset à patre Regē